

Netikäs

Mediasivistysmateriaali osa 1/6

1. Media ennen ja nyt

Mikä
ihmeen
media?

Median lyhyt
historia

Asko, 67 vuotta:

“Ennen luin
lehdet kirjastossa –
nyt missä tahansa”

Mediasivistys - elinikäinen matka nettiin

Aloitatko päiväsi lukemalla lehden? Kuunteletko päivällä radiosta musiikkiohjelmia? Tarkistatko iltapäivällä seuraavan päivän säätiedot netistä? Keskusteletko sukulaistytön kanssa Skypessä ennen saunaa? Katsotko illalla televisiosta uutiset ja ajankohtaisohjelman? Pelaatko vielä pari pasianssikierrosta ennen nukkumaanmenoa tablettitietokoneellasi?

Tervetuloa lukemaan tämän päivän medias-
ta eri näkökulmista. Mediasivistysmateriaali
muodostuu kuudesta vihkosesta, joista tämä
on ensimmäinen. Muut teemat ovat sosiaa-
linen media, tietoturva, digitaalinen pela-
minen, tekijänoikeudet ja julkaiseminen
sekä identiteetti, roolit ja yhteiskunnallinen
vaikuttaminen. Vihkoja tukee digitaalinen
materiaali, jolla voit laajentaa tietojasi.

Mediasivistysmateriaali on osa Eläkeliiitto ry:n ja EHYT ry:n yhteisen LähiVerkko-projektin materiaalituotantoa. Materiaali on tehty yhteistyössä seuraavien toimijoiden kanssa: Vanhustyön keskusliitto (VTKL) SeniorSurf, SenioriVerkko-hanke, ENTER ry, Seniorien ATK-yhdistys Savonetti ry, Joen Severi ry ja Mediakasvatusseura ry. Tämän materiaalin tekoon on saatu tukea RAY:lta. LähiVerkko-projekti kiittää mukana olleita muita tahoja ja ikäihmisiä, erityisesti Anna-Maija Muromaata kommentoinnista ja sisällönkehittämisestä.

Teksti: Ida-Maria Pankka
Oikoluku ja sisällöntarkistus: Eija Kalliala
Graafinen suunnittelu: Salla Vasenius

Ilmestymisvuosi: 2015
www.netikäs.fi

Mikä ihmehen media?

Media on tänä päivänä monimuotoisesti läsnä kotona ja arjessa. Viimeisten sadan vuoden aikana media on muuttanut paljon. 1900-luvun alkupuolella paperinen lehti oli keskeinen uutisten ja tapahtumien tiedotusväline. Nyt saamme tietoa monesta suunnasta ja monella tavalla. Meiltä odotetaan aiempaa monipuolisempaa medialukutaitoa. Totutun luetun ymmärtämisen ja kriittisen tarkastelun rinnalle ovat nousseet keskusteluun osallistuminen, aktiivinen mediassa toimiminen ja uusien välineiden ja palveluiden käyttö.

Mediaa ei voida enää määritellä vain tietyiksi virallisiksi kanaviksi tai mediatilojen tuottamiksi materiaaleiksi. Nykyään jokaisella ihmisellä on mahdollisuus olla osa mediaa, tuottaa ja rakentaa sitä. Sata vuotta sitten media tarkoitti lehtiä, ilmoitustauluja, kirkkojen kuulutuksia, harvoja puhelimia ja vielä harvinaisempia radioita. Tänä päivänä mediaa voi seurata erilaisilla laitteilla: älypuhelimilla, tietokoneilla, televisioilla ja radioilla. Seuraavien kymmenen vuoden aikana teknologia synnyttää taas uusia välineitä seurata ja tuottaa mediaa. Media on erityisesti tänä päivänä erilaisiin kanaviin ja palveluihin tuotettuja sisältöjä: lehtijuttuja, uutislähettyksiä, blogikirjoituksia, sosiaalisen median päivityksiä sekä jaettuja kuvia ja videoita.

Tämä mediasivistysmateriaali keskittyy tarkastelemaan uutta digitaalista mediaa, ei perinteistä painettua tai analogista mediaa. Medialla tarkoitamme sisältöjä, emme mediatiloja tai -yrityksiä.

Suhtautuminen mediaan on muuttunut, koska media on muuttunut. Yksittäisen lehtiutusen arvo on laskenut, kun tietoa on mahdollista saada monelta taholta. Samanaikaisesti jokaiselle meistä on tul-

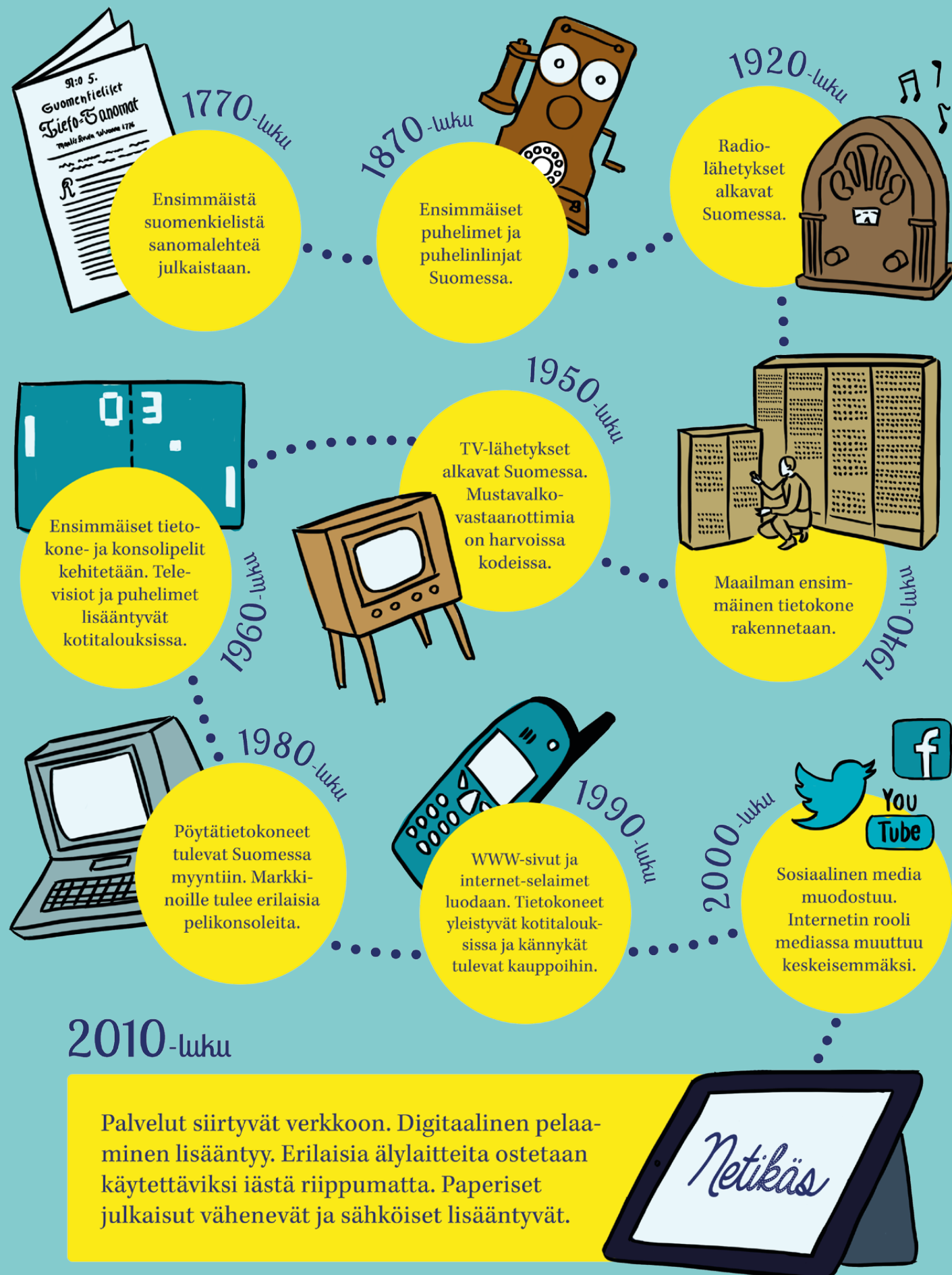
lut entistä parempi mahdollisuus nostaa keskusteluun aiheita, jotka on unohdettu. Yksittäisen ihmisen merkitys osana mediaa on kasvanut.

Mediaan liittyy aina vuorovaikutus. 1900-luvun joukkoviestinnässä tavallinen ihminen oli usein passiivinen vastaanottaja: tv:n katsoja, radionkuuntelija tai lehdenlukija. 2000-luvulla tavallinen ihminen ei enää ole vain passiivinen vastaanottaja vaan aktiivinen toimija mediassa. Hän kyseenalaistaa näkyvästi, tuottaa itse mediasisältöjä ja keskustelee aktiivisesti erilaisista aiheista. Teknologinen kehitys on muuttanut tavallisen median vastaanottajan sen aktiiviseksi työstäjäksi ja kehittäjäksi.

2010-luvulla sosiaalisen median palveluja käyttävät yhä enemmän eri ikäiset ihmiset. Kahdeksankymppisen arkea ovat kuvapuhelut sukulaisten kanssa, yhdistyksen pöytäkirjojen kirjoittaminen tietokoneella, karaokelaulu konsolipelissä ja e-kirjan lainaaminen kirjaston verkkopalvelusta. Hän ei nelikymppisenä olisi voinut aavistaa omaa tulevaisuuttaan tällaiseksi.

Lyhyt katsaus median ja teknologian historiaan

Minä, mediasivistynyt ikäihminen

Meillä kaikilla on mahdollisuus kehittyä median lukijoina ja tekijöinä. Yleisen kasvatustieteen näkökulmasta ihmisen oppimiskyky säilyy pitkälle vanhuuteen. Meillä jokaisella on siis mahdollisuus ottaa haltuun muuttuva median maailma: Oppia ymmärtämään sosiaalista mediaa, tuottaa erilaisia materiaaleja, kehittyä kritisoimaan erilaisia asioita erilaisissa medioissa ja kannustaa muita mediasivistyksen pariin. Iästä riippumatta meidän olisi hyvä kiinnostua ympäröivän maailman muuttumisesta; median muutoksesta ja teknologian kehittymisestä. Aktiivinen kiinnostus lisää hyvinvointia, jaksamista ja positiivista elämänlaatua.

Mitä siis pitäisi tietää? Kaikkea ei tarvitse opetella. Kannattaa kuitenkin hankkia tietoa siitä, mitä media tänä päivänä tarkoittaa. Sen voit tehdä opiskelemalla vaikka vertaistesi kanssa. Liikkeelle voit lähteä tästä materiaalista.

Mediasivistyksellä tarkoitetaan tänä päivänä:

Mediasivistyneellä ihmisellä on kyky saavuttaa ja ymmärtää erilaisia mediamateriaaleja. Hän osaa olla kriittinen ja luoda mediatekstejä. Hän pystyy ilmaisemaan itseään laajasti eri kanavissa ja palveluissa ja vähitellen kartuttaa mediasivistystään.

Mediasivistyksessä ei ole taitotasoja. Voit kartuttaa osaamistasi vähitellen aloittamalla siitä, mitä jo tiedät ja osaat. Meillä on yllättävän paljon taitoja ja tietoja, jotka auttavat esimerkiksi sosiaalisen median ymmärtämisessä ja käyttämisessä. Ne on opittu jonkin muun asian yhteydessä, joten menee hetki ennen kuin ne kääntyvät toimimaan uudessa asiassa. Harjoittelu, keskustelu, lukeminen, kokeileminen ja kysyminen auttavat eteenpäin.

Medialla tarkoitetaan tänä päivänä:

- Televisiota ja sieltä tulevia ohjelmia
- Radiota ja sieltä tulevia ohjelmia
- Sanomalehtiä, aikakauslehtiä ja ilmaisjakelulehtiä
- Mainoksia
- Internetiä
- Sosiaalista mediaa
- Digitaalista pelaamista, johon kuuluu niin verkkopelaaminen kuin yksinpelaaminen.

Minä ja media

Jokaisella meistä on oma suhteemme mediaan. Jotkut saattavat suhtautua kielteisesti sosiaali- seen mediaan, vaikka muuten olisivat sosiaali- sia ja työskentelisivät mielellään muiden kanssa. Monet käyttävät sekä perinteistä että digimediaa ja valitsevat median käyttötilanteen mukaan. Yhä useammat nauttivat teknologian tuomista uusista tavoista pitää yhteyttä ihmisiin niin tuttuihin kuin tuntemattomiin. He kokeilevat rohkeasti erilai- sia laitteita ja ohjelmia löytääkseen omiin tarpei- siinsa sopivat. Yhteiskunnan muuttuminen vaatii meistä jokaista ottamaan huomioon teknologian ja median omassa arjessamme eri tavalla kuin parikymmentä vuotta sitten. Jokainen meistä voi oppia käyttämään uusia laitteita ja verkkopalve- luita.

Kun olet elänyt useita vuosikymmeniä ja parilla eri vuosisadalla, olet kokenut median ja tekno- logian muutoksen. Miten elämäsi aikana media ja teknologia ovat olleet läsnä? Milloin teknologia on auttanut arkeasi? Milloin se on taas vaikeuttanut sitä? Mikä paperilehdessä viehättää? Luetko ver- kossa olevia lehtiä? Kun tarkastelet mediaa ja tek- nologiaa elämäsi eri vaiheissa, voit löytää itsellesi keinoja lähestyä tämän päivän mediaa avoimesti terveelliseltä pohjalta.

Voisiko kielteisen suhtautumisen taustalla olla jokin negatiivinen kokemus vuosien takaa? Tai aiheuttaako teknologian liikakäyttö ähkyn, jolloin olisi aika hieman hellittää ja keskittyä? Ei ruutu- aikaa, mutta kohtuus kaikessa.

Alle
10%
ikäihmisistä käyttää älypuhe-
linta tai tablettitietokonetta.

Noin
80%
ikäihmisistä uskoo
oppivansa vielä uutta.

Alle
20%
ikäihmisistä pelkää rikko-
vansa laitteen, eikä siksi
käytä tietotekniikkaa.

Sanasto osa 1.

Digitaalinen pelaaminen	Pelaamista tietokoneilla, pelikonsoleilla, älypuhelimilla tai tablettitietokoneilla yhdessä tai yksin. Pelikulttuurin hyödyistä ja haitoista keskustellaan nykyisin vilkkaasti.
Internet	Maailmanlaajuinen tietoverkko, verkkojen verkko, yhteenliitettyjen tietoverkkojen kokonaisuus.
Internet-selain	Toisinaan termillä internet tarkoitetaan vain selainta, jolla pääsee nettiin. Selaimia ovat esimerkiksi Google Chrome, Internet Explorer, Safari ja Firefox.
Media	Medialla voidaan tarkoittaa viestinnän kenttää yleisesti, tiettyä viestintämenetelmää, tiettyä viesti- muotoa (teksti, kuva, ääni, liikkuva kuva) tai tiedotus- ja viestintävälinettä sekä tallennetta. Nykyaikainen media on globaalia, monimuotoista ja verkottunutta.
Päivitys	Päivityksellä voidaan tarkoittaa kahta asiaa. 1) Tietoteknisen laitteen käyttöjärjestelmän tai muun ohjelmiston päivittämistä uuteen versioon, joka korjaa ohjelmistossa olleita virheitä tai parantaa sen toimintaa. Käyttäjä voi itse päivittää laitteensa ohjelmistot tai antaa laitteen päivittää ohjelmistonsa automaattisesti. 2) Päivityksistä puhutaan myös sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi Facebook-päivitys tarkoittaa yksittäisen käyttäjän Facebook-palveluun kirjoittamaa viestiä tekemisestään tai jakamaa kuvaa ympäristöstään. Päivitykset näkyvät muille käyttäjille päivityksen laatijan määrittelemien yksi- tyisasetusten mukaisesti.
Sosiaalinen media	Some, yhteisöllinen media. Sosiaalinen media on julkista keskustelua, yhteistä tiedonrakentelua ja jakamista netin monenlaisissa verkkoviestintäympäristöissä. Jokainen käyttäjä voi vastaanottamisen lisäksi aktiivisesti itse tuottaa sisältöjä ja jakaa niitä. Sosiaalisen median palveluita ovat esimerkiksi blogit ja wikit, keskustelupalstat, kuva- ja videopalvelut sekä yhteisöpalvelut.
Teknologia	Tekniikka tai joukko tietyn alan tekniikoita, oppi tekniikoista, teknisistä taidoista. Teknologialla voidaan tarkoittaa myös teknisiä laitteita ja tavaroita tai tietoa työtavoista, rakenteista, laitteista ja työkaluista. Teknologialla voidaan ymmärtää myös teknisten järjestelmien suunnittelua, rakentamis- ta, käyttämistä ja tutkimusta.
Tietotekniikka	Informaatioteknologia. Tietotekniikalla tarkoitetaan tietojen muokkausta, siirtoa, hakua ja tallennusta tietokoneiden ja digitaalisen tietoliikenteen avulla. Tietotekniikasta käytetään lyhenteitä ATK (= au- tomaattinen tietojenkäsittely), IT (= informaatioteknologia), ICT (= information and communications technology, suomeksi tieto- ja viestintätekniikka) ja TVT (= tieto- ja viestintätekniikka).
Älylaite	Tietotekninen laite, joka on langaton ja mukana kuljetettava (mobiili) ja sisältää laskentatehoa. Esi- merkiksi älypuhelin, tablettitietokone tai älykello.

Ensimmäinen tekninen laitteeni oli omilla jaloillaan seisova Pam-televisio, joka toimi melko hyvin, vaikka kuva lähtikin välillä pyörimään. Nykyään paperilehden luen joka aamu ja iltapäivälehdet iPadillä. Skype-puheluja soittelen ympäri Suomea kuin myös ollessani ulkomailla.

Eeva, 73 vuotta

Meille kotiin tuli televisio joskus 1960-luvun alkupuolella ja sen merkki oli Telefunken. Toinen mediapläjäys meillä oli, kun isä osti meille ASA-merkisen putkimatkaradion, joka pelasi myös pattereilla. Huonoa siinä oli vain se, ettei isä antanut kolvien (poikajoukko) mennä lähellekään uutta putkimatkaradiota rikkumisen pelossa. Olen nuorempana käyttänyt tosi paljon kirjastoa, jossa kävin jo nuorena lukemassa kaikki kalastukseen ja retkeilyyn liittyvät artikkelit ja luontojutut kuvalehdistä. Nykyään luen melkein kaikki valtaledet puhelimesta, tabletista tai tietokoneelta riippuen missä milloinkin olen. Internet on avannut minulle, ikäihmiselle, uuden uskomattoman ihmeellisen maailman. Käytän aikaa mediassa ehkä liikaakin, kun vietän näin vajaa seitsemänkymppisenä varmaankin useamman tunnin vuorokaudesta sen parissa. En lue mediasta mitään juoruja enkä tyhmiä juttuja, kun nykymaailmassa riittää asialuettavaa kun vaan osaa hakea ja käyttää vaikka Googlen kääntäjää niin pärjää hyvin.

Asko, 67 vuotta

Pohdittavaksi:

Millainen on sinun mediahistoriasi? Tarkastele aikaväliä syntymästäsi vuoteen 2020. Muistelun tukena voit käyttää valokuvia, miellekarttaa, keskustelua tai vaikka kotoasi löytyviä medialaitteita.

Tehtävän toteuttaminen ryhmässä: Luodaan yhdessä meidän mediahistoria. Toteutus voi olla aikajanana paperilla tai jollain tablettitietokoneen sovelluksella. Keskustellaan sen pohjalta yhteisistä ja erilaisista kokemuksista sekä teknologiaan ja mediaan liittyvistä haaveista.

Seuraavassa Netikkään numerossa aiheena Sosiaalinen media. Muista käydä netissä osoitteessa www.netikäs.fi. Sivuilta löytyy lisätietoa ja materiaaleja.

